

ЛІНГВОСТИЛІСТИКА

УДК 81' 373.7:821.161.2-31Дочинець7Мафтей

DOI 10.31651/2076-5770-2018-2-65-72

ORCID 0000-0002-4882-5322

ПРОКОПОВИЧ Лідія Сигізмундівна

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри
філологічних дисциплін та соціальних комунікацій
Мукачівського державного університету

e-mail: tubek25@gmail.com

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ФРАЗЕМУ РОМАНІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «МАФТЕЙ»

У статті висвітлено фраземіку роману Мирослава Дочинця «Мафтей» як особливий образний, лінгвостилістичний та ментально-культурний феномен. Проаналізовано походження та особливості трансформації фразеологічних одиниць відповідно до стилістики твору, з'ясовано їх семантичне значення за словником та подано розгорнутий опис смислу фразем. Визначено дві головні риси семантико-стилістичної та функціональної особливості фразеологізмів у художньому мовленні Мирослава Дочинця. Це – народнорозмовна та психологічна вмотивованість. Форма фразеологізмів, природно, зумовлена експресивно-характеристичною формою закарпатських говірок, яка творить живе мовленнєве тло його роману. Головне в стилістичному ладі його твору – розмовна тональність, що ілюструє простоту і безпосередність сприйняття життя. До складу більшості фразеологізмів входять діалектні елементи: лексичні, фонетичні, граматичні. Ці усталені одиниці часто витворюють особливу емоційну тональність фрагментів роману, виступають яскравими мовленнєвими ідентифікаторами психологічного малюнка. Іншою не менш важливою рисою фразеологізмів Мирослава Дочинця є їхня психологічна вмотивованість. Глибокий, тонкий і складний психологізм у зображенні людей і внутрішніх конфліктів зумовили вибір таких фразеологізмів, котрі б інтенсивно підсилювали напруженість ситуації, служили засобом підсилення її психологічного тла. Зроблено висновок, що необхідність помістити в слово важливі особистісні асоціативно-оціночні конотації примушує письменника особливо ретельно відбирати мовні одиниці та організовувати у канві тексту.

Ключові слова: *індивідуально-авторський стиль; фразеологізми; трансформація; ампліфікація; фразеолого-паремійні номінації; соцікультурний зміст.*

Постановка проблеми. Кінець ХХ ст. і поч. ХХІ ст. позначений в історії української культури і літературної мови знаковими постатями і знаковими текстами. Майстри художньо-прозового дискурсу актуалізували нові теми, поглибили психологічний струмінь в українській літературі, звернулися до глибинних джерел літературної мови, створюючи мовні типи персонажів і демонструючи пошуки нових форм авторської оповіді. «За півстоліття змінилася метамова дослідників мови української художньої літератури. Лінгвістичний аналіз виробив свої методи інтерпретації художніх текстів. Відбір самих текстів і оцінка їхньої естетичної вартості спирається на досвід колективного підсвідомого, що можна пояснити впливом мови на пізнання світу мовцем – інтерпретатором» [1, с. 287–288]. Під пером майстра мова модифікується, змінюється і починає жити своїм життям. Нашарування різних прочитань, різних ідей, виявлення тих потенціальних змістів, про які не замислювався автор, пов'язане з особливостями пізнання, з психологією творчості. Мова як мистецтво – особливий феномен. Як писав О. О. Потебня «Мистецтво – мова художника, і як за допомогою слова не можна передати

іншому своїй думки, а можна тільки збудити в ньому свою власну, та не можна її висловити і в мистецькому творі; тому зміст цього останнього (коли твір завершений) розвивається не в художника, а в тих, хто його розуміє [2, с. 130].

У важливій сфері культивування загальнономовної норми, вироблення естетичної доцільності щодо вживання різних за стилістичною оцінкою мовних засобів художнім текстам відведено важливу роль. Зокрема тим художнім текстам, в яких використано народну мову «в усьому її мовному розмаїтті» [3, с. 366]. Зауважимо, йдеться про народнорозмовні вислови, діалектні слова, фразеологізми, словотвірні семантико-синтаксичні моделі висловлювань, в яких виявляється зміст і манера виразно національної комунікації. Фразеологію письменника не можна розглядати шляхом механічного роздроблення, поза художнім рівнем авторського мислення. До оцінювання семантико-стилістичних функцій фразеології треба підходити, маючи на увазі не лише літературознавчі й мовознавчі аспекти, а й культурологічні. Адже фразеологізми – це один із мікроелементів художньо-естетичного цілого, різнорідна сукупність яких створює складну систему – індивідуальний авторський стиль [4, с. 379].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фразеологічний фонд кожної мови унікальний у контексті відображення національно-специфічних рис етносу: в ньому акумулюються спостереження народу за довкіллям і самою людиною, духовний його досвід, закономірності перебігу психічних та когнітивних процесів, поведінкові стереотипи тощо. Вивченню фразеологічних засобів мовив аспекті взаємозв'язку понять *мова – культура – етнос* присвячені праці М. Алефіренка, Я. Барана, В. Калашника, О. Селіванової, Л. Скрипник, Н. Бабич, М. Демського, В. Ужченка, Д. Ужченка, А. Івченка, Г. Ступінської.

Сучасна ситуація глобалізації і взаємовпливів культур безперечно спричиняє перегляд і модифікацію національно-культурних вартостей. Фразеологізація – один із видів реалізації образності, яка в системі засобів художнього зображення і – ширше в системі поезики письменника займає вагому позицію. Фразеологізми здебільшого створені на словесних образах і є результатом розвитку образного мислення. Закарпатський письменник Мирослав Дочинець у своєму романі «Мафтей» вміло використовує не тільки давні мовні джерела українського народу, зокрема традиційні фразеологізми, але й свіжі, *трансформовані*, що часто виступають в ролі стилістичної фігури ампліфікації. Під трансформацією фразеологізмів розуміємо такі релевантні зміни в їх лексичному складі, синтаксичній структурі, семантиці, за яких узуальна стала виразу протиставлена його оказіональній формі «Трансформами називасмо традиційні стійкі сполучення слів, що зазнали змін компонентного складу та змісту з метою експресивізації чи оновлення вислову» [5, с. 110]. Мар'ян Демський справедливо зазначав: «Фраземи, принаймі наявні в слов'янських мовах, мають одну дуже цікаву властивість: вони позначають далеко не все пізнане людиною, але лише ті моменти, які з точки зору мовного колективу необхідно представити образно, емоційно, експресивно [6].

Фразеологізми створені здебільшого на словесних образах і є результатом розвитку образного мислення. До проблеми діалектики словесного образу й смислової структури словесної одиниці зверталися О. Потебня, Ш. Баллі, І. Гальперін, В. Коптилов. Це питання ґрунтовно висвітлено в монографії Р. Зорівчак «Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія» [7].

Деякі мовознавці не відносять до діалектних ті фраземи, у складі яких є лексичні, як і морфологічні, фонетичні діалектизми. «Наявність компонентів – лексичних діалектизмів у складі фразеологічних одиниць, – зауважує Н. Москаленко, – свідчить не про діалектний характер усього фразеологізму, а про його локальне походження або точніше про місце побутування, про мандрування по території України [8].

Однак із таким міркуванням важко погодитись. Те, що у структурі фраземи є діалектна одиниця будь-якого рівня, свідчить не тільки про її локальне походження, а про обмеження функціонування певною територією, про діалектну віднесеність її. «Інша річ,

що окремі з таких фразем, як, зрештою, й інші мовні одиниці, під впливом різних чинників стають надбанням літературної мови, набувають загальномовного поширення, втрачають локальну діалектну прив'язаність, репрезентуючи взаємодію літературної мови й діалектного мовлення» – розмірковують Василь та Валентина Грещуки [9, с. 73].

Дослідження фразеологічних одиниць складно уявити без аналізу контексту, в якому вони реалізуються. Темі реалізації та функціонування фразеологізмів у просторі художнього тексту присвячені роботи А. Васіної, Т. Євтушеної, Т. Кедич, Т. Здіховської, О. Мерзлікіної, В. Папіш, Т. Шульги, Л. Щербачук.

Актуальність наукового дослідження спричинена вагомістю і недостатньою розробкою у вітчизняному, так і зарубіжному мовознавстві питань, пов'язаних з інвентаризацією індивідуально-авторського фразеовживання. Варто також наголосити, що своєрідність підбору та специфіка введення фразеологічних одиниць в мовну тканину твору з урахуванням їхніх виражальних можливостей і значення в мовотворчому процесі своїм функціональними корінням сягає не лише генетики лінгвістичного мислення автора, але й мовної пам'яті всього народу.

Мета статті полягає в дослідженні семантико-стилістичних функцій фразем у романі Мирослава Дочинця «Мафтей». Досягнення поставленої мети передбачає опрацювання відповідних теоретичних праць, що стосуються фразеології загалом та художньої мови Мирослава Дочинця зокрема. При розгляді і оцінюванні фразеологічних одиниць як таких спираємося на теоретичні міркування та узагальнення відомих дослідників фразеології Ш. Баллі, В. Виноградова, М. Шанського, М. Демського, В. Ужченка, О. Селівної та ін. Мову художніх текстів Мирослава Дочинця досліджували А. Вегеш [10], Л. Прокопович [11], Р. Теребус [12].

Виклад основного матеріалу. У лінгвостилістичних розвідках, присвячених мові художніх творів Мирослава Дочинця, йдеться про потребу цілісного системного дослідження його фразеологічної системи, адже чи не кожен його твір зітканий із надзвичайно влучних та експресивно містких фразем, що вербально репрезентують не лише багатство закарпатських говірок, а й виступають важливими текстотвірними категоріями. Фразеологізми передають найтонші характеристики людей, відтворюють особливості того чи того явища, події, характеру, складний спектр емоційних станів. Ті самі реалії навколишньої дійсності залежно від життєвого досвіду людей, особливостей їхнього світосприймання можуть бути оцінені за допомогою висловів, в основі яких лежать не однакові образи. Пор.: *Хочеш повісти: куди нитка, туди й ігла? Куди кінць з копитом туди й жабя з хвостом.* Що означає «*слідкування однієї людини за іншою в поглядах, діях, справах*» (туті далі див. Словник фразеологізмів української мови) [СФУМ].

Свідченням когнітивної інтеграції ментальної і сакральної сфер в романі Мирослава Дочинця є фразеологізми з компонентом *Бог*:

Бог не осудить, а чорт і так із плечей не злазить (15, с.38); *Чоловік планує, а чорт шиє торбу* (15, с. 326). Лексема *чорт* у компонентному складі фразеологізмів позначена негативними пейоративно-оцінними конотаціями. *Гай – гай, неборе, знайдуться і в Бога для тебе погавиці* (15, с.42). В цьому контексті прочитується фразеологізм: *кара Божя (Господня)* [СФУМ]. Автор вживає його для вираження обурення, незадоволення діями, намірами персонажа. *Чоловік мислить, а Бог креслить* (15, с. 326). В аналізованому контексті *Бог* позиціонується як керівник над світом, над людьми, надприродна істота, наділена вищим правом втілювати в реальність свої думки і плани на відміну від людей.

Отже, образного значення набули фразеологізми, які так чи так пов'язані з текстом Біблії. Аналізовані контексти позбавлені свого первісного релігійного ареолу і часто мають жартівливий характер.

За допомогою фразеологізмів здійснюється форма відтворення інформації, що охоплює норми, які є загальноприйнятими і відображені в закарпатських говірках. Серед

фразеолого-паремійних номінацій виокремлюємо групу виразів, які актуалізують сему 'смерть': *А отець рано покинув білий світ* (15, с. 235); *Біль усіх рівняє, а смерть примирює...* (15, с. 257).

Часове поняття «дуже рано» представлено структурно-семантичною моделлю *Рушили ми в треті когути*. Словникове стилістично нейтральне значення фразеологізму до третіх півнів [ФСУМ]. Як зазначає В. Ужченко: «Характерною особливістю народнометрологічних позначень часу є їх «розмитість», приблизність, нечіткість. Час засвідчує ставлення людини до природи; час наповнений подіями, явищами, повторюваними циклами» [13, с. 457]. Особливо продуктивним є представлення часу за народними святами. «У романі Мирослава Дочинця часовим орієнтиром є такі свята: *Минулого Великодня пропала перша дівиця. На Вознесіння – друга. На Петра – третя...* (15, с.13); *За кількоро днів по Петрові, вона вертає додому* (15, с.158); *У ніч – петрівку, настояну на яблучних росах, дістав я з ясенового дупла білу платинку...*(15, с. 158); *Жаливу ми брали до Великодня, як тільки тріснуть пупчики на вербі* (15, с. 184); *На Здвиження сталося. Коли гадя сходилося на свою прощу* (15, с.307) [11, с. 68].

Існує чимало шляхів авторських трансформацій фразеологічних одиниць. Не можемо залишити поза увагою фразеологізмами, які передаються стосунки між людьми. Соціокультурний зміст наявний у зображення типових пар чоловік-жінка. Адже одним із найважливіших архетипів, виокремлених філософом і психоаналітиком К. Г. Юнгом, є архетип родини, який виражає ставлення до нації, оскільки сім'я розуміється як основне мірило вартостей. Тому додатковим експресивним тоном характеризуються фразеологізми, в яких зображено жіночу вправність, хазяйновитість, бережливість: *Вода як та жона, що волоссям шиє, а дріт пряде* (15, с. 109); *Як у вас, русинів, кажуть: добра пряха й на шкіпці напряде* (15, с. 133); *Бо з женою і пан Біг не вгадує. Ніколи не знаєш достоту, чи шиє, чи поре, чи бриє, чи стриже...*(15, с. 271); *Така їх природа. Ти сам казав, що жона кроїть уздовж, а шиє впоперек* (15, с. 272); Пор. про чоловіка: *Мати скоро зрозуміла, що чекати від мужа газдовитості марно. Із пса солони не буде* (15, с.181). Використання фразеологічних одиниць для окреслення жіночих та чоловічих образів художнього тексту не тільки збагачує його різнотипними мовними засобами та допомагає уникнути різноманітності, а робить образи більш рельєфними і спрямовує читача на осмислення образу на емоційному рівні, віддзеркалює їх соціальне та сімейне становище.

Когнітивно-семантичний простір лексеми *душа* фіксуємо у фразеологічному контексті: *Не каламутять собі душу* (15, с. 236): *скаламутити (всю) душу*. Надвичайно сильно, глибоко схвилювати когось, внести неспокій [ФСУМ]. Трансформацію фразеологізму *душа в п'яти втекла* [ФСУМ] спостерігаємо на прикладі: *Цимер не страх як противися, каже в бідолахи вже й так душа на плечі* (15, с. 132).

Концепт *доля* реалізується у складі розмовно-побутових фразеологізмів: *Марниця, все марниця, – вертався він до тям, не думайте, я не злий серцем. Та доля зла, Куди не глип – клин* (15, с. 59) і має негативне емоційне забарвлення. Зауважимо, що Мирослав Дочинець часто вплітає в текстову канву декілька фразеологізмів: *Суєта суєт*. Життєві дрібниці та їх оцінка як незначних, мізерних, не пов'язаних із справжніми цінностями життя [СФУМ]; *Лиха (гірка, щербата і т. ін.) доля 1. чия Хто-небудь нещасливий, безталанний. 2. Горе, нещастя* [СФУМ]; *Забити клин в голову (у тім'я)*. Викликати у когось певні думки, прагнення, бажання [СФУМ]. Таке вживання супроводжується експресивно оцінним відтінком розпачу, безнадії. Пор.: *Куди і на якому коні втечеш від судьбини* (15, с. 44); *В одну річку ніколи не ввійдеш двічі...* (15, с. 108).

Відчутного стилістично ефекту досягає письменник обираючи модель мовного контрастування. Наприклад, *Грів до неї халявки, прилюбився. А вона ним, як рядниною помикала туди - сюди* (15, с. 82). *Смалити халявки до кого*. Залицятися до кого-небудь; *Накрити (вкрити, напати, напнути, области і т. ін) мокрим рядом кого* 1. Виляяти когось (звичайно раптово, зненацька) або різко висловити своє незадоволення, сказати щось неприємне [СФУМ].

Письменник творчо ставиться до фразеологічного фонду національної мови. Такі перетворення фразеологічної одиниці як *Про рибу промовка, а риба тут* (15, с. 123) засвідчують характер уснорозмовної трансформації без втрати первинного значення фразеологізму: *Про вовка промовка*, що означає: тільки згадали про когось, а він саме тут. Пор. *Про вовка промовка, а вовк у хату* (М. Вовчок); *Про вовка промовка, а він осьде* (І. Франко).

Розмовний струмінь прозової мови підтримують характерні фразеологічні одиниці, що передають певні ситуативні сентенції:

- «вигадувати, прикрашати»:

Проте кіз у золоті не буду тобі показувати (15, с.13); *Усі кози в золоті кому*. Все здається, сприймається кращим, ніж є насправді [СФУМ];

Що за химині кури? (15, с. 203); *Розводити химині кури, зневаж*. Говорити про що-небудь пусте, не варте уваги [СФУМ];

- «робити щось намарне»:

І сіллю посипали, і вапняним молоком, прокислим вапном кропили – псові під хвіст (15, с.205); *Собаці (псу, кобилі) під хвіст, вульг.* Даремно, марно без позитивних наслідків [СФУМ];

- «хитрувати»:

Хитрувала баба з колесом та в спицях застрягла

- «базікати, теревенити»:

Казки казку вати – не волок тягти (15, с. 203).

- «розмірковувати, з'ясовувати»:

Але ти не морочи собі голову. – Я не морочу, я тяжкого до голови не беру (15, с. 20); *Морочити голову, чим, над чим*. 1. Розмірковувати, роздумувати над чим-небудь, намагаючись розібратись в чомусь, з'ясовувати, зрозуміти щось [СФУМ]; *Брати / взяти (забрати) собі в голову*. 1. Думати про що-небудь задумуватись над чимсь [СФУМ];

- «нервувати»:

Щоб далі не збавляти собі кров, я спішно покинув вертеп (15, с. 41) *Псувати / попсувати (зіпсувати) кров, кому зі сл. собі* Нервувати, дратуватися [СФУМ];

Тестовий матеріал роману засвідчує: в арсеналі мовних засобів Мирослава Дочинця фразеологізовані порівняння займають помітне місце, часто вражаючи оригінальністю, високохудожністю, глибиною висвітлення думки: *Як бджолине жало, солодка пам'ять* (15, с. 266). Пор. в іншому контексті: *Сам у кузні, як миш у горошківі. А скільки їх помагати запалося. Той хитрує, аби день перетягти. В того персти дерев'яні. Один націлявся що би вкрати – хоч під ніготь сховати* (15, с. 260).

В контексті семантика компонентів порівняння може переосмислюватися, набувати нових нюансів. Емоційний компонент, виникнувши на базі предметно-логічного значення (порівняння «як миш у горошківі» позначає передовсім стан несподіваної самотності, безпорадності, розгубленості. Порівняння охоплює основне в явищі, а далі автор через нанизування синтаксичних конструкцій розгортає своєрідне передбачення художнього образу.

Р. Зорівчак розглядає таку особливість фразеологізованих порівнянь з лінгвістичного погляду. Перший їх компонент, на думку дослідниці, зберігає своє пряме призначення, а інші зазнають часткового або повного переосмислення, перетворюючись при цьому з елемента порівняння в елемент інтенсифікації чи уточнення якості, що мислиться у першому контексті» [14, с. 39].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Якщо визначати семантико-стилістичу й функціональну особливість фразеологізмів у художньому мовленні Мирослава Дочинця, то можна назвати дві головні риси. Це – народнорозмовна та психологічна вмотивованість. Форма фразеологізмів, природно, зумовлена експресивно-характеристичною формою закарпатських говірок, яка творить живе мовленнєве тло його роману. Головне в стилістичному ладі його твору – розмовна

тональність, що ілюструє простоту і безпосередність сприйняття життя. До складу більшості фразеологізмів входять діалектні елементи: лексичні, фонетичні, граматичні. Ці усталені одиниці часто витворюють особливу емоційну тональність фрагментів роману, виступають яскравими мовленнєвими ідентифікаторами психологічного малюнка.

Іншою не менш важливою рисою фразеологізмів Мирослава Дочинця є їхня психологічна вмотивованість. Глибокий, тонкий і складний психологізм у зображенні людей і внутрішніх конфліктів зумовили вибір таких фразеологізмів, котрі б інтенсивно підсилювали напруженість ситуації, служили засобом підсилення її психологічного тла. Необхідність помістити в слово важливі особистісні асоціативно-оціночні конотації примушує письменника особливо ретельно відбирати мовні одиниці та організовувати їх у тексти.

Зрозуміло, світоглядні позиції й національна специфіка творчості митця значною мірою розкривається через мову його творів. Отже, систематизація та реєстрація фразеологічного розмаїття художніх творів письменника повинна покласти початок укладанню словника його мови. Окрім того, темою самостійної наукової розвідки може бути концептосфера фразеологічних одиниць Мирослава Дочинця.

Список використаної літератури

1. Єрмоленко С. Мовно-естетичні знаки української культури / С. Єрмоленко. – К. : Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.
2. Потебня А. А. Мысль и язык. – Х., 1913 / А. А. Потебня // Эстетика и поэтика. – М., 1976 – С. 130.
3. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. – К. : АртЕк, 2001. – 392 с.
4. Стецик Марія. Штрихи до проблеми ментально-культурних особливостей та функціонування фразеологічних одиниць у новелах Василя Стефаника / М. Стецик // Мовознавчі студії. Вип. 2: Фразеологізм і слово в тексті і словнику (За матеріалами всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського) – Дрогобич : Посвіт, 2010. – 592 с.
5. Глуховцева Ірина. «Скажи мені, хто я, тоді скажу тобі, хто ти» (трансформація прислів'їв у сучасній мові / Ірина Глуховцева // Культура слова. – 2013 – Вип. 78. – С. 109–113.
6. Демський Мар'ян. Українські фраземи і особливості їх творення. – Львів : Просвіта, 1994. – 63 с.
7. Зорівчак Р. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. Зорівчак. – Львів: ЛДУ, Вища школа, 1983. – 176 с.
8. Москаленко Н. А. Лексичні діалектизми у складі фразеологізмів української літературної мови / Н. А. Москаленко // Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами. – К., 1997.
9. Грещук Василь, Грещук Валентина. Фраземіка у словнику «Гуцульська діалектна лексика в українській художній мові» / Василь Грещук, Валентина Грещук // Мовознавчі студії. Випуск 2: Фразеологізм і слово у тексті і словнику. – Дрогобич : Посвіт, 2010.– 592 с.
10. Вегеш А. Промовистість назв романів М. Дочинця / Анастасія Вегеш [Електронний ресурс] // Режим доступу: [www. visnyk_filolog.uzhnu.edu](http://www.visnyk_filolog.uzhnu.edu).
11. Прокопович Л. С. Вербалізація концепту *час* у романі Мирослава Дочинця «Мафтей» / Л. С. Прокопович // Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. Том 2 № 8, 2017.– С. 66–69.
12. Теробус Р. М. Функціне навантаження власних назв у романах Мирослава Дочинця «Криничар» та «Вічник» / Р. М. Теробус // Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. Том 2 № 8, 2017. – С. 110–113.
13. Ужченко В. Часовий код українських фразем / В. Ужченко // Лінгвистилістика: Об'єкт – стиль, мета – оцінка: Збірник наукових праць, присвячений 70-річчю від дня народження проф. С. Я. Єрмоленко / Відп. ред. академік НАН України В. Г. Скляренко. – К., 2007. – С. 457–464.
14. Зорівчак Р. Семантична структура словесного образу: до методології перекладознавчого аналізу / Р. Зорівчак // Провідні лінгвістичні концепції кінця ХХ ст.: Тези всеукраїнської наукової конференції. – Львів, 1996. – С. 105-106.

ДЖЕРЕЛО ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Дочинець М. Мафтей. Книга написана сухим пером. Роман. / Мирослав Дочинець. – Мукачево : Карпатська вежа, 2016. – 352 с.

Умовні позначення

СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наукова думка, 2003. – 1104.

References

1. Yermolenko, S. (2009). *Language and aesthetic signs of Ukrainian culture*. Kyiv: Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.)
2. Potebnia, A. A. (1976). *Thought and language*. Moscow: Nauka (in Russ.)
3. Rusanovskyi, V. M. (2001). *History of the Ukrainian Literary Language*. Kyiv: ArtEk (in Ukr.)
4. Stetsyk, Maria (2010). Issues to the problem of mentally-cultural peculiarities and the operation of phraseological units in the stories of Vasyl Stefanyk. *Linguistics studios. Whip 2: Phraseologism and the word in the text of the dictionary (According to materials of the All-Ukrainian scientific conference in honor of the 75th anniversary of the birth of Professor Maryan Demsky)* Drohobych: Enlightenment, 2010. (in Ukr.)
5. Gluhovtseva, Irina (2013). «Tell me who I am, then I will tell you who you are» (transformation of proverbs in the modern language. *Culture of the Word*. 78. 109–113. (in Ukr.)
6. Demsky, Marian (1994). *Ukrainian phrases and peculiarities of their creation*. Lviv: Enlightenment (in Ukr.)
7. Zorivchak, R. (1983). *The phraseological unit as a translation*. Lviv: LDU, Higher School (in Ukr.)
8. Moskalenko, N. A. (1997). A lexical dialecticism in the phraseology of the Ukrainian literary language. *Ukrainian Literary Language in its Interaction with Territorial Dialects*. Kyiv (in Ukr.)
9. Greschuk, V. & Greschuk, V. (2010). Phrasemic in the dictionary "Hutsul dialect vocabulary in the Ukrainian artistic language". *Linguistics studios*. Issue 2: Phraseologism and word in the text and dictionary. – Drohobych: Enlightenment (in Ukr.)
10. Vegesh, A. The pronouncency of the names of novels of M.Dochynets [Electronic resource] // Access mode: www.visnyk_filolog.uzhnu.edu.
11. Prokopovych, L.S. (2017). The Verbalization of the Concept of Time in the novel Myroslava Duchinka "Mafthey". *Scientific Bulletin of the Ivan Franko DDPU. Series "Philological Sciences". Linguistics*. 2. 8, 66–69. (in Ukr.)
12. Terubus, R. M. (2017). Functional loading of proper names in novels of Myroslav Duchinka "Krynychar" and "Vichnyk". *Scientific herald of Ivan Franko DDPU. Series "Philological Sciences". Linguistics*. 2. 8, 110–113. (in Ukr.)
13. Uzhchenko, V. (2007). Time code of Ukrainian phrases. *Lingovystilistika: Object – style, purpose – assessment: Collection of scientific works devoted to the 70th anniversary of the birth of prof. S. Ya. Yermolenko* Kyiv 457–464. (in Ukr.)
14. Zorivchak, R. (1996). Semantic structure of verbal image: to the methodology of translation analysis. *Leading linguistic concepts of the late twentieth century. : Theses of All-Ukrainian Scientific Conference*. Lviv. 105–106. (in Ukr.)

Illustrated material

15. Dochynets', M. (2016). *Maftey*. A book written by dry pen. Novel. Mukachevo: Karpatska vezha (in Ukr.)

Abbreviations

SFUM – Slovník frazeologizmův ukrajyns'koyi movy (2003) / Ed. V. M. Bilonozhenko ta in. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

PROKOPOVYCH Lidia Sygizmundiva,

Candidate of philological science, head of the department of philological sciences and social communications of Mukachevo state university

e-mail: tubek25@gmail.com

**SEMANTIC AND STYLISTIC FUNCTIONS OF PHRASEOLOGICAL UNITS
IN THE NOVEL «MAFTEY» BY MYROSLAV DOCHYNETS**

Abstract. Introduction. *The current situation of globalization and co-influence of cultures undoubtedly causes revision and modification of national and cultural values. Phraseological derivation is one of the types of figurative implementation, which in is rather important for the system of means of artistic image as well as for the poetics of the writer. The phraseological units are mostly made-up on verbal images and are the results of the development of figurative thinking. Transcarpathian writer Myroslav Dochynets in his novel "Maftey" skillfully uses not only ancient language sources of the Ukrainian people, for example traditional phraseologisms, but also fresh, transformed phraseological units often acting as a stylistic figure of amplification .*

Purpose. *Aim of the article lies in the research of semantic and stylistic functions of phraseological units in the novel «Maftey» by Myroslav Dochynets.*

Methods of investigation. *Method of functional and stylistic analysis made it possible to investigate the language-expressive, axiological, occasional significance of phraseological units.*

Results. *Phraseological units render the subtle characteristics of people, reproduce the features of the phenomenon, events, character, complex spectrum of emotional states. Two main characteristic features can be singled out in the artistic speech of the novel "Maftey" by Myroslav Dochynets, taking into consideration their semantic, stylistic and functional peculiarity. The fist is bulky and psychological*

motivation. The form of phraseologisms, of course, is influenced by expressive characteristic form of Transcarpathian dialect sayings, which creates a living language background of his novel. The main thing in the stylistic system of his work - the spoken tone, which illustrates the simplicity and directness of perception of life. The majority of phraseologisms include the following dialectal elements: lexical, phonetic, grammatical. These well-established ones often create a special emotional tone of the fragments of the novel, they act as bright linguistic identifiers of the psychological image.

Another feature of the same importance is psychological motivation of Myroslav Dochynets' phraseological units. Deep, sophisticated and complex psychology in people depiction and internal conflicts led to the choice of those phraseologisms, which would intensively intensify the tension of the situation, served as a means to enhance its psychological background. Writer's necessity to place into a word some important personal associative and appraisal connotations forces him to select carefully phraseological language units and insert them into the text canvas.

***Scientific novelty of the results of investigation** lies in the fact that, it is the first made analysis in lingua-Ukrainian studies of the phraseological units in the novel of the modern Transcarpathian writer Myroslav Dochynets in the context of the language of Ukrainian prose of the beginning of the XX century. The functional-semantic and genre-style features of the investigated group of phraseological units are outlined.*

***Conclusion.** Of course, philosophical positions and the national specificity of the artist's creative work are largely disclosed through the language of his works. Thus, the systematization and registration of the phraseological diversity of the works of the writer should begin the process of author's language dictionary make up. In addition, the subject matter of the following scientific research lies in the investigation of conceptual sphere of phraseological units of M.Dochynets.*

***Key words:** individual and author style; phraseologisms; transformation; amplification; phraseological and proverb nominations; sociocultural content.*

Надійшла до редакції 10.05.18

Прийнято до друку 12.06.18

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>